

Een bijzondere zondag in januari.

Na het chaotische, indrukwekkende New York city was het een weldaad van rust en ruimte om rond te rijden in Lancaster County, Pennsylvania. Wij namen zomaar een afslag en belandden in het gebied rond White Horse en Millingen. Wij reden rond tussen de dairies (melkveebedrijven) en kwamen hier en daar een paard met buggy tegen, het algemene vervoermiddel van de Amish. Een jongen was aan het trainen met zijn paard voor een wagentje. Een Amish-boer was een beetje aan het harken bij de weg om het voor de zondag netjes te maken. Grote, mooie, witte houten woonhuizen in het licht glooiende landschap. Het zonnetje scheen vrolijk in dit vredige tafereel. 'Morgen hebben ze daar misschien wel kerk aan huis' mijmerde ik, en ik zag de groep buggy's al voor me staan op het betreffende erf. Helaas hebben de Amish geen kerkgebouwen. De Oude Orde heeft kerk aan huis. Ze hebben feitelijk alles aan huis. Van geboorte tot en met de begrafenis en alles wat daar tussen maar kan voorvallen aan hoogtijdagen. Ik zeg helaas omdat een buitenstaander nooit bij een Amishdienst aanwezig kan zijn, tenminste niet zomaar een zondag als gast, omdat je het graag mee wilt maken. Nu weet ik ook niet of ik een dergelijke dienst vol kon houden. Drie uur lang op harde bankjes zonder rugleuning. De mannen gescheiden van de vrouwen, maar dat zou nog te overzien zijn. Drie preken door de bisschop en de 'preacher' van het kerkdistrict. Alles in het hoog Duits. Ze spreken met elkaar Pennsylvania Dutch, en dat lijkt wel een combinatie van Engels, Duits en ons Achterhoeks dialect. De Amish-mensen waar wij later mee praatten, waren verbaasd over de overeenkomsten in onze taal. Nu heb ik hen er niet bij verteld dat ik, in de tijd dat ik veel moest liggen en/of zitten vanwege mijn gezondheid, een studie gemaakt heb van deze geloofsgemeenschap. Daardoor ken ik hun taal een beetje en kan zo gemakkelijk verbanden leggen en met hen in gesprek komen, alsof wij wel een beetje hetzelfde praten. Zij vonden dat verrassend en ikzelf genoot enorm. Helemaal opgewonden reed ik samen met Jan door dit gebied. Dat, waar ik zo veel over gelezen heb en zoveel voorstellingen

van heb gemaakt, zie ik nu met eigen ogen. En het is ook echt zo! Het is werkelijkheid hier. De mensen leven nog echt zonder elektriciteit en zijn eenvoudig: Plain en Amish! Ze dragen geen sieraden en ze dragen ook geen knopen op de jassen of jurken. Ze gebruiken een soort spelden om kleding vast te maken. Onzichtbaar! Want alles wat voor de sier lijkt is Hochmut. En daar houden ze niet van. Het mag niet te gemakkelijk gaan, dat wil de bisschop niet, want dan ben je al gauw te modern zoals de Engelsen. Ze verwijzen in hun opvattingen ook naar bepaalde citaten uit de Bijbel. Ik kan hier heel diep op ingaan en ik zou voor een heel jaar wel verhalen kunnen schrijven voor deze rubriek in KerkVenster over de Amish, hun leefwijze en geloof. Dat is eigenlijk niet mijn bedoeling. Ik heb er wel een lezing over gemaakt, maar dat is wat anders.

Wij rijden nog weer even verder over de weg door het gebied van White Horse en Millingen en ik ga de Amish Raad op. Plotseling zien wij daar een eenvoudige, maar redelijk grote kerk zomaar midden tussen de velden. Er is een groot kerkhof omheen en wij parkeren de auto en lopen rondom de kerk. Ik krijg, hoewel het anders was, toch het gevoel van het 'kleine huis op de prairie' -kerkje. Een bepaald gevoel overvalt me en ik weet eigenlijk niet precies waarom, maar ik dacht: 'Hier wil ik morgen heen'. Het was een Mennonieten kerk en hoewel deze gemeenschap veel moderner is dan de Amish en er wel veel verschillen zijn, kun je ook veel overeenkomsten ontdekken. Nu zijn er ook bij de Mennonieten onderling verschillen net zoals de Amish verschillen hebben tussen de Oude Orde (Olde Ordnung) en de Nieuwe Orde (Neue Ordnung) en de Beachy Amish. Deze laatste groep heeft zelfs kerkgebouwen en is duidelijk moderner. Hoeveel verschillende kerkordes de Mennonieten hebben, weet ik niet. Wij liepen langs de graven en lazen de typische namen die ook in de Amish-gemeenschap veel voorkomen. Later hoorden we dat veel Mennonieten van de Amish afstammen en zodoende dezelfde namen hebben. Ook vertelden ze ons dat de Mennonieten uit dezelfde streek van Europa komen en dat verklaart dus ook de overeenkomsten in namen. Lapp, Beiler, Yoder, Kaufmann, Stoltzfus, Hochstettler en zo kan ik nog wel even doorgaan. Voornamen als

Jacob, Abram, Jozef, Esther, Ruth, Rebecca, Anne Mae. Het voelde zo bijzonder om zo met een plof in deze wereld te belanden, die zo echt is en zo echt bestaat. Ik wist dat wel, maar toch, om het dan met eigen ogen te zien... Toen wij later in onze bed & breakfast waren, kregen wij nog wat informatie van onze jonge gastvrouw. Zij waren ook Mennonieten en gingen naar een kerk, niet ver van het plaatsje Bird-in-Hand waar wij waren. Daar moesten wij maar heengaan vertelde ze ons, want dat was 'fun', daar zouden we echt plezier hebben. Ik geloof ook wel dat het zo was en we hebben het ook overwogen maar uiteindelijk zijn we zondag teruggeden naar de Mennonite Church in Millingen. Dat wilden we graag meemaken. Wij waren er om 9.45 uur en belandden midden in de Bijbelstudie. De mannen zaten in de kerk in twee groepen, de vrouwen in een ander zaaltje en de tieners weer apart. Voor de kleintjes was er ook een soort zondagsschooltje in weer een andere ruimte. Blij verheugd keken de mannen ons aan en heetten ons welkom. Als enige vrouw schoof ik er maar bij en kreeg meteen een Bijbelstudieboek in de hand gedrukt. Ze wezen aan waar ze waren en het ging verder. Ik lette niet echt goed op, maar keek meer naar de mensen en dacht ondertussen: Dus..., hier zitten wij dan. Was dit wat ik me had bedacht? Een kwartier later waren ze klaar en kwamen ze om de beurt naar ons toe, en heetten ons weer welkom. Een man vroeg nog wel of wij wel 'in the Lord' waren maar verder was het één en al vriendelijkheid en gastvrijheid. Wij mochten ook wel helemaal vooraan zitten, maar ik zei dat we hier achteraan prima zaten. De rest van de mensen kwam binnen en de gezinnen voegden zich samen. Toen kwamen de 'preacher' en nog twee anderen binnen en twee gingen er de kansel op. Wij gingen afwisselend zingen en bidden. Er was geen begeleiding. Er stond iemand op en riep een nummer uit de 'Hymns of the Church' en hij gaf de toon aan met een kleine mondharmonica en iedereen begon te zingen. Het klonk nog goed ook. Wij zongen vrolijk mee en ondertussen keek ik rond. Alle vrouwen hadden een hoofdbedekking en lange rokken aan en droegen geen sieraden. Met een zeker voorgevoel had ik ook een lange rok aangetrokken. Ik had geen knotje onderin mijn nek gemaakt en dat

hadden verder alle vrouwen wel. Ik viel op met mijn oorbellen. De kinderen waren ook allemaal zo gekleed, alleen degenen die gedoopt waren hadden een hoofdbedekking. Niet zo groot als bij de Amish maar een soort lapje over het achterhoofd. Soms leek het net een gehaakt kleedje wat op het hoofd was gespeld. Jan viel minder uit de toon maar hij had geen pak aan en dat hadden de meeste mannen daar wel. Veel mannen hadden zelfs nog een donker pak aan. Opvallend was dat ze geen evangelielezing hielden. De 'preacher' wilde de komende weken uit Daniël gaan preken. Daar was om gevraagd. Hij vertelde dat hij dat wel lastig vond, vooral de latere hoofdstukken, maar hij zou zijn best doen. De mensen keken ons vriendelijk aan en de kinderen een beetje nieuwsgierig. Moet je je voorstellen: zit je daar als kind in de kerk - midden tussen de dairies - in een behoorlijk besloten gemeenschap en dan zitten daar ineens vreemde mensen, die anders lijken. Uiteindelijk blijkt ook nog dat die mensen een heel eind van huis zijn. Een vredig gevoel doorstroomde mij tijdens deze dienst en ik wist dat het goed was dat wij daar waren. Het was een belevenis in de breedste zin van het woord. Niet om de preek, want daar heb ik niet alles van meegekregen. Ik was al snel afgeleid door alles wat ik om mij heen zag en vond het ook niet zo heel boeiend. Maar daar ging het niet om. De sfeer en het gevoel om daar te zitten en vooral de mooie liederen die we hebben gezongen en dan nog wel a capella! Na een uur was de dienst afgelopen en liepen wij als een van de eersten de kerkzaal uit. Daar stond de 'preacher' om ons een hand te geven en ons welkom te heten. We stonden een poosje met hem te praten. Hij was ook melkveehouder. Hij had een boerderij samen met zijn broer. Vijftig melkkoeien op de 'grup' en vleesvarkens. Dat was in hun gemeente heel gewoon. 'Ach' zei hij erbij, 'ik ben ook niet alleen, wij zijn hier met drie preachers dus we kunnen de taken verdelen.' Wij kregen meer handen geschud en werden omringd door de gemeenteleden met verhalen en vragen. Het bleek dat het grootste gedeelte een melkveebedrijf had. Toen kwam de 'preacher' weer bij mij en vroeg of wij met hem heen wilden gaan voor de lunch. Na wat heen en weer gepraat en gevraagd stapten wij dus in de auto en reden achter zijn

auto aan. Weer een belevenis op zich. Ze woonden midden tussen Mennonieten en Amish in. De Mennonieten-basisschool en de Mennonieten-highschool waren allemaal in de buurt. De buggy's reden hier ook af en aan. Een vredig tafereel en een enorm rustgevend gebied. Het was een geweldig fijne ontmoeting en wij hebben leuke en serieuze en gezellige gesprekken gehad. De lunch was een complete, warme maaltijd van het traditionele en beroemde Home Cooking van de Amish en Mennonieten. Hierin zijn ze wel hetzelfde. Hoewel de Amish geen elektriciteit gebruiken en dus ook geen keukengereedschap op stroom heeft, was dat er in dit gezin wel. De vier kinderen van Keith, de 'preacher', en Cheryl zijn vrouw vonden het geloof ik wel gezellig dat wij er waren en oma kwam ook mee-eten. Ik vroeg aan Cheryl of ze het niet erg vond dat wij er waren. Ik had haar dat bij de kerk ook al wel gevraagd maar toen verzekerde Keith mij dat het goed was. Ze zei, dat ze eerst wel even had gedacht: oké, wat is dit en hoe doe ik dit allemaal? Maar dat ze het nu heel fijn vond en het gevoel had dit moment intens te willen beleven. Dat gevoel hadden wij ook. Wij moesten er wel om lachen want het is zo begrijpelijk en herkenbaar. Maar we waren het erover eens dat je zoiets niet vaak meemaakt en er dan ook maar van moet genieten en dat deden we allemaal. We hebben goede gesprekken gehad. Op een gegeven moment vroeg ik aan Keith wat een methodistenkerk eigenlijk precies is, omdat ik dat op onze rondreis ook vaak was tegengekomen en niet wist wat ik me daarbij moest voorstellen. 'Ach' zei Keith daarop, 'dat is een oppervlakkige kerk, een soort protestantse kerk of zo'. Ik moest in mezelf glimlachen. Hij vroeg of ik geen hoofdbedekking hoefde te dragen in de kerk? Dat waren in hun gemeente wel regels. De vrouwen droegen altijd een gebedskapje achterop hun hoofd. Vrouwen mochten namelijk niet bidden zonder kapje en de mannen moesten juist de hoed afzetten voor God!

Op een gegeven moment deelden wij bepaalde ervaringen en kwam het gesprek op de jaren van worstelingen rond ziekte en de bijna-dood-ervaring die ik heb meegemaakt. Ontroerd zat de familie Beiler

te luisteren naar onze ervaringen. Op een gegeven moment vroeg oma van welke gemeente wij eigenlijk waren. Ik vertelde hun dat wij van de Protestantse Kerk Nederland waren en dat die wel te vergelijken was met hun Christian Reformed Church. Of ze heel verbaasd waren of niet, hebben ze niet laten merken. Ik vond het wel mooi dat wij hadden kunnen laten zien en merken dat de protestanten niet zomaar zulke oppervlakkigen zijn.

Jan ging om 14.00 uur 's middags met Keith naar de stal en daar deden ze het werk en ondertussen werd van alles bepraat over het boerenwerk. Ze molken daar drie keer per dag. 's Avonds om 22.00 uur nog een keer en dan 's morgens om 6.00 uur ook weer. Na het melken gingen wij met hen het gebied verder bekijken. In de buurt heeft het Amish-schooltje gestaan waar een aantal jaren geleden door een melkboer op tien meisjes is geschoten. Vijf meisjes zijn toen meteen gestorven en vijf waren er zwaargewond, waarvan er eentje nog steeds een kasplantje is. Hij heeft dat toen gedaan omdat zijn eigen kleine, tweejarige dochtertje is gestorven. Hij kwam als melkboer veel bij de Amish en kon het niet verdragen dat die gezonde en vaak meerdere dochters hadden. Uit frustratie en verdriet en compleet doorgedraaid heeft hij toen zo'n één-lokaalschooltje van de Amish overvallen. Het nieuwe schooltje heeft uiteraard ook maar één lokaal, waar alle groepen les krijgen. De kleintjes zitten vooraan en de groten achteraan. De juffrouw is een pientere meid uit de Amish-gemeente die niet is getrouwd of een mädel is (oude vrijster). Zodra een meisje gaat trouwen is ze geen juffrouw meer, want als je getrouwd bent, dan werk je alleen maar thuis of bereidt voedsel of maakt handwerkspullen voor de verkoop op de boerenmarkt. Wij gingen verder langs de huizen waarvan de kinderen zijn omgekomen. Je kon goed merken dat het daar nog enorm leefde onder de mensen, en begrijpelijk. Zo'n vredige omgeving van rust en landelijkheid, wars van elke vorm van geweld en dan gebeurt er zoiets. Toen wij weer thuiskwamen wilde de familie Beiler dat we nog bleven voor 'supper' (diner), maar dat hebben we maar afgeslagen. Wij vonden het goed geweest en zij moesten ook

nog een beetje rust hebben met elkaar, vonden wij. Een zondag die ik niet snel zal vergeten. Een zondag die echt indruk heeft gemaakt. De werkelijkheid van alles maakt het zo bijzonder en zo goed. De geloofsregels van de Mennonieten zijn anders dan die van ons. Toen ik de eerste tien had doorgelezen dacht ik: 'Dat lijkt wel heel veel op dat wat wij geloven', maar later kwamen er nog ongeveer achttien regels bij die voor mijn gevoel niet alles met het geloof te maken hebben, maar meer met de controle en het bij elkaar houden van een gemeenschap. Interessant, dat wel, vooral als je het leuk vindt om je in zoiets te verdiepen. Wat wij, in tegenstelling tot de Amish, wel deelden in ons geloof was Gods genade. Wij kwamen er samen achter en konden samen bevestigen dat wij mochten leven uit genade. Dat een protestantse familie en een Mennonieten familie hand in hand kunnen gaan wat betreft de essentiële dingen uit hun geloof, is dan toch mooi. Wij hebben er allebei van geleerd, daar ben ik van overtuigd, en dat op een gewone koude zondag in januari.

Aleid Bongen-Luiten